

*Jaromír Míra
Červenka*

PRSTEM PO MAPĚ SVĚTA

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Jaromír Míra Červenka

*Prstem
po mapě
světa*

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Text and photo © Jaromír Míra Červenka, 2014
Cover and layout © Karel Kárász, 2014
© Nakladatelství Epoque, 2014

ISBN 978-80-7425-237-2

Autor děkuje CK Alvarez,
především pak Michalu Čepkovi,
neboť nebýt jeho vizí,
kontaktů i zkušených rad,
mohla klidně většina
zde popisovaných toulek světem
dopadnout ve svém konečném výsledku
mnohem a mnohem krušněji...

„Buddhovník“ (Yangon, Barma)

PRSTEM PO MAPĚ SVĚTA

Pokud vím, není naše zeměkoule o nic menší, než byla ještě před pár lety. I přesto se vzdálenosti mezi jednotlivými body na jejím povrchu zdánlivě zkracují, nejspíš i proto, že lidé cestují čím dál častěji do míst, kam by si to dříve určitě, jen tak zbůhdarma, nenamířili. Podobně, jako v mých předchozích cestopisech, chci touto knížkou čtenářům pár takových neotřelých punktů na mapě alespoň trochu přiblížit. Těm odvážnějším se snad stanou jednotlivé kapitoly vděčnou inspirací a také impulsem k dalším cestám – pro ostatní postačí, poslouží-li ke zpříjemnění času při nezávazném a lenošném brouzdání prstem po mapě...

Nejvěrnější přítel Filipínce

FILIPÍNY, RÁJ S PŘÍCHUTÍ OČISTCE

Hned z kraje je třeba říci, že návštěva Filipín znamená z mnoha důvodů skvělou volbu. Nikde se tu totiž nemačkají davy exotiky lačných turistů a až na určité, jasně dané lokality, je v zemi bezpečno. Místní lidé jsou vesměs přívětiví, ceny zhruba na úrovni Thajska, a pokud vám vyhovuje program vyžadující alespoň minimum aktivity, najdete právě tady – i díky neomezeným příležitostem ke šnorchlování, případně pak k dobývání sopečných kopců – svou vysněnou parketu.

Filipínské souostroví tvoří 7017, většinou neobydlených, ostrovů. Naprostá většina Filipínců (zhruba 95 miliónů) žije ale pouze na čtyřech z nich, tedy na ostrovech Luzon, Visayas, Palawan a Mindanao.

Filipíny jsou jedním ze dvou silně katolických států Asie (další je Východní Timor), přičemž skoro 90 % populace zde tvoří vyznavači západního křesťanství. Mohlo by se zdát, že doby, kdy roku 1521 mořeplavec a dobyvatel Ferdinand Magellan prohlásil po přistání celé souostroví za novou kolonii krále Filipa II. Španělského (odtud i název Filipíny), jsou už dávno pryč – stopy, které v zemi následná katolizace zanechala, jsou ale všudypřítomné a ovlivňují tu dodnes způsob života. Nic na tom nezměnil ani unikátní obchod, při němž byly Filipíny r. 1898 španělskou korunou odprodány USA, a to za cenu 20 miliónů dolarů. Nový protektorát pak vtiskl zemi i nová pravidla a idoly – soutěže královen krásy, oblibu pizzy a basketbalu, ale především – americký model ústavy...

Dějinné peripetie filipínské historie vyvrcholily po skončení druhé světové války v červenci r. 1946 vyhlášením nezávislosti a zvolením Manuela Roxase prvním prezidentem samostatné země. Problematická éra vládnutí, v postupném pořadí šesté

hlavy státu, Ferdinanda Marcose a jeho manželky Imeldy, vedla po několika letech k nepokojům, následně pak – po pádu autokratického režimu – i k útěku sesazeného manželského páru do USA. Samozřejmě, s mnoha miliardami dolarů, v předstihu zpronevěřeními z filipínské státní kasy... V dalších letech následovalo střídání stráží na presidentských postech – ale ani ženský fenomén (C. Aquinová), nebo prototyp „chlapáctví“ prověřený filmovými rolemi drsňáků (J. Estrada) – zemi ekonomicky neprospěli. Teprve příchod Glorie Macapagal-Arroyo do úřadu prezidentky znamenal mírnou změnu – bídnou hospodářskou situaci více jak 60 % obyvatel to ovšem nikterak výrazně nezlepšilo. V současnosti zemi vládne Benigno „Noynoy“ Aquino – syn bývalého významného opozičního politika, zavražděného před lety Marcosovým režimem, a předposlední prezidentky Corazón Aquinové.

Jakýmsi nekončícím očištěm a zároveň i kazem na krásu filipínského ráje jsou, krom nedobrého stavu hospodářství a miliónů lidí žijících hluboko pod hranicí chudoby, i stále se

Po těžké noci...

opakující a pro tuto tichomořskou oblast tolik typické tajfuny, zemětřesení a povodně, které si s děsivou pravidelností každoročně vyžádají množství lidských životů.

Traduje se, že Filipínci nade vše milují kohoutí zápasy – tzv. barangays – a svým bojovným kokrhajícím favoritům by snesli modré z nebe. Neméně mají ovšem rádi i Ameriku, stejně jako vše americké. Tedy samozřejmě i filmy! Krom hollywoodských selanek naplňují duše místních milovníků kina i tuzemské výtvory, které si svou sladkobolností nezadají s jihoamerickými telenovelami. Biografie na Filipínách promítají často jeden film nepřetržitě po celý den a vstupenky obvykle nemají ani čísla sedadel. I to je pak důvod, proč se v zadních částech místností tísní houfy čekatelů na uvolněná místa.

Snad i díky silným fenoménům – tedy pevně zakořeněné víře v církevní obřady a touze po iluzi filmového plátna – najdete kostely, stejně jako kina, prakticky všude, kamkoliv na Filipínách zavítáte.

■ KDYŽ VĚCI NEJSOU, ČÍM SE ZDAJÍ...

Poněkud paradoxně – prvním cílem, kam jsme hned po přistání na mezinárodním letišti Diosdado Macapagal zamířili, nebyla ani rušná metropole Manila či některé z letovisek, nýbrž nepříliš vzdálené městečko, pyšníci se prokazatelně andělským názvem, tedy – Angeles. Jak už to ovšem občas bývá, i názvy umějí klamat tělem... Město Angeles totiž ani náhodou nepůsobí svatě, natož pak andělsky. A to ani na první, ani na druhý pohled! Hlavně pak poté, co do zdejších ulic začne zvolna padat soumrak. Až do roku 1991 fungovala v blízkosti města americká letecká báze Clark, která v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století poskytovala významnou logistickou podporu Američanům bojujícím ve Vietnamu. Přirozeným dědictvím existence vojenské základny je množství barů a nočních podniků, a i když počet dívek vyhlížejících klienty žádostivé sexu už dávno nedosahuje původních desítek tisíc (jak tomu prý bylo v dobách

největší slávy lokality), ještě i dnes, sotva se setmí, rozzáří se hlavní třída Fields neóny a bujarý noční život vytáhne s halasem rolety nevázané zábavy. Naštěstí není naše přítomnost ve městě motivována sexuální turistikou, i když nepopírám, že do tmy zářícím výkladům několika barů, zásobených až po okraj kvalitním pivem, zkrátka nešlo dost dobře odolat.

Důvod, proč jsme do Angeles dorazili, je ale zcela jiným druhem vyvrcholení – kus odsud totiž leží dosud činná sopka Pinatubo. Její poslední mohutná erupce (právě v r. 1991) přispěla i k rychlejšímu vyklizení již zmíněné americké základny, nicméně se také těžce dotkla života v regionu. Hora dnes svůj dluh alespoň částečně splácí tím, že funguje jako místo dobrodružných turistických výprav. V čase erupce vychrlila Mount Pinatubo 35 kilometrů vysoký mrak popela, který posléze pokryl území o rozloze jeden a půl krát větší než Česká republika, což v důsledku poznamenalo život dvou milionů lidí. Samotná sopka při výbuchu ztratila 260 metrů výšky, zcela změnila říční systém v okolí a zvětšila ozonovou díru nad Antarktidou.

Uvítací rituál

Vyrážíme hned za rozbřesku, doprovázeni nezbytným průvodcem. Napřed minibusem od vesnice Santa Juliana, pak dál na sever, velkým jeepem. Hodina jízdy krajinou připomínající měsíční povrch, plnou brodů křižujících všudypřítomně rozlité mělké vodní plochy. Potom nás čekají ještě tři hodiny náročného stoupaní k vrcholu, prostředím bujně vegetace. Vše je nakonec zdárně završeno nezapomenutelným pohledem do nitra dvoukilometrové kaldery vyplněné sopečným jezerem, a také zaslouženou koupelí v ledových vodách jasně tyrkysové barvy...

Protentokrát nás tedy dřímající sopka Pinatubo nechala odejít beze šrámů, ba co víc – dala nám velkoryse pocítit svou poeticky naladěnou tvář.

■ CESTA DO RÁJE

Manilské vnitrostátní letiště, ležící v centrální části ostrova Luzon, nás během chvilky bez problémů katapultovalo směrem do vyhlášené rekreační destinace, tedy na další z rodiny filipínských ostrovů – Palawan. Provincionálně působící přistávací plocha centrálního městečka Puerto Princesa si pro nás ale přichystala překvapení – do řevu leteckých motorů tu naplno vyhrává devítičlenná dechová kapela, oblečená ve vojenských mundúrech. Tady zkrátka vědí, jak si uctít návštěvu z Čech... Motorová trojkolka, jejíž gró tvoří motocykl spolu s laminátovou kukání, nás přepravuje na místní autobusák, kde po menších zmatcích sedáme do sluncem rozpáleného plechového oře a kodrcavě vyrážíme na útrpnou tříhodinovou pouť do osady Sabang. Bus je narvaný k prasknutí – a vzhledem ke kvalitě silnic ve finále rádi poděkujete Bohu, když konečně ucítíte pevnou půdu pod nohama.

Ubytování v prostých chýších na kůlech, až na konci dlouhé kokosové pláže, evokuje prostředí Tahiti, někdy před sto lety. Otevřená, nekonečná plocha moře a vysoké nebe nad hlavou – to by zaručeně vzalo za srdce i největšího škarohlída... Místní kuriozitou první velikosti je Podzemní řeka, ukrytá v jeskyni sva-

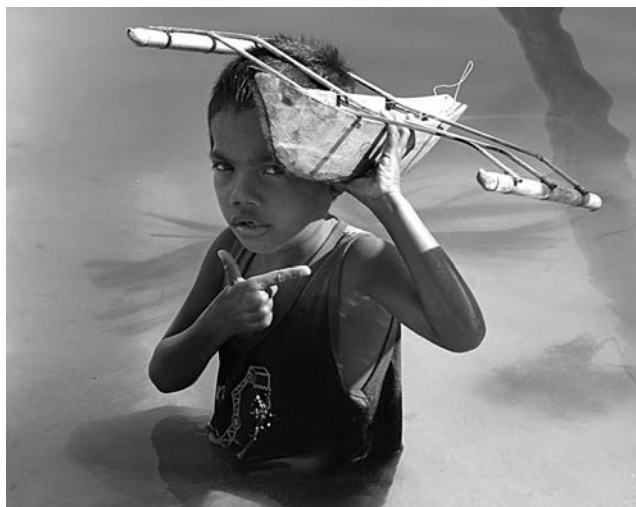
Rybí tapeta

tého Paula. Je považována za nejdelší tok svého druhu na světě. Klikatí se pod povrchem více než 8 kilometrů, a jedete-li tudy na loďce, vyzbrojeni ochrannou helmou a čelovkou – skrz labyrint jeskyní s vysokými dómy, plnými krápníkové výzdoby, a obklopeni nekončícími koloniemi netopýrů – snadno nabudete dojmu, že už nejspíš nikdy nespátíte denní světlo.

Bezuzdná konzumace roztodivných ryb, krevet, kokosových ořechů (vše za hubičku), a taky cákání v moři – to je pro pár dalších dnů náš jediný, zcela bezchybný program. Každé lenošení má ale svůj konec. Jednoho rána, ponořeni až po prsa ve slané vodě, naložíme bágly na vahadlovou loď z bambusu, tvarem připomínající obří vodoměrku, a zamíříme mnohahodinovou plavbou vysoko na sever – směr El Nido. Připlouváme sem až za soumraku, od hlavy k patě mokří od protivětru na otevřeném moři.

Čeká nás o třídu lepší ubytování ozdobené nhrubo sbitou terasou, u stropu chatky se dokonce komíhá zaprášená žárovka, nicméně – brzy máme zjistit, že elektřina v městečku funguje jen pár hodin denně. Celý prostor kolem El Nido je vyhlášeným

centrem potápěčů, takže hned nazítří najímáme člun a vyrážíme na průzkum okolí. Lagun s malými plážemi je tu nepočítaně, stačí půlhodina jízdy a už šnorchlujeme v průzračném tropickém moři. Během dalších dnů postupně objíždíme a mapujeme velkou část souostroví Bacuit, obklopující zátoku El Nido. Kam oko pohlédne, vystupují nad hladinu rozervané vápencové útvary, které díky erozi působí jako kulisy z fantastických pohádek, či zkamenělé plachty přízračných plavidel. Nešidíme ovšem ani večerní program – jídlo, pivo i džusy jsou tu na jedničku, snad jen návštěvníci několika internetových kaváren tu opravdu trpí, to díky častému vypínání elektrického proudu. Pro tuhle situaci tady existuje i speciální termín – brownouts. Ještě poslední lodní výlet včetně letmé návštěvy kapličky, stojící na korálovém ostrůvku, ne větším, nežli můj obývák, nezbytné balení... a pak už jen únavná štreka busem, přes Taytay a Roxas do Puerto Princesa. Noc a den, které zbývají před odletem zpět na Luzon, trávím couráním po městě a protože spím v hostelu poblíž rybářské čtvrti, snažím se vychutnat zdejší atmosféru, jak jen to jde. Po dlouhých molech nad vodou, splujících uličky,

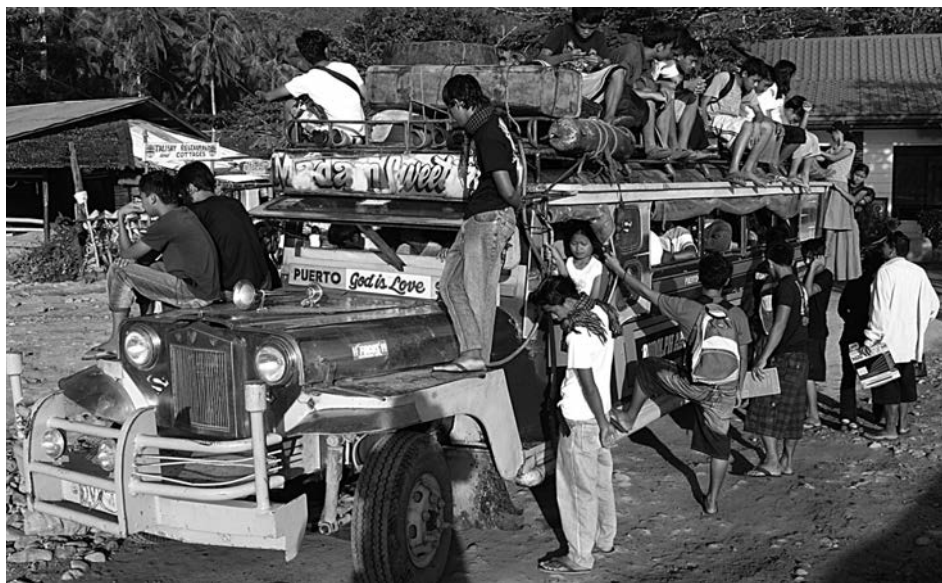

Hračky věrně imitující realitu

prolézám chatř od chatrče a trochu neomaleně nahlížím dovnitř. Pod střechami z vlnitého plechu je horko jako v pekle, nicméně v šeru místností rozeznávám usmívající se, i když trochu rozpačité obličej. Občas zazní pozdrav, a dokonce i pozvání ke stolu. Jinak je město Puerto Princesa plné hluku pouličních tržišť, tricyklů křižujících nazdařbůh ulicemi, i dětí – oblečených do pestrých školních uniforem. Vzpomínám si na humornou scénku z cestovatelského života, kdy jsem byl přímo z chodníku nekompromisně vtažen na výsostnou půdu jednoho z místních ústavů – Holy Trinity College, Puerta Princesa City – abych byl následně povinně nucen vyslechnout stohlasně zpívanou školní hymnu...

Kamenný keř

Zdlouhavé čekání na přípoj

■ MUMRAJ JMÉNEM MANILA

První noc v Manile začíná vskutku originálně – vzhledem k pozdnímu přiletu z Palawanu nacházíme narychlo útočiště v jednom z lepších hodinových hotelů v okrajové čtvrti metropole. Pomineme-li nehraný údiv majitele nad naším přáním strávit tady celou noc, nezaznamenáváme (krom zvýšené frekvence střídajících se hostů) nic, co by nás pohoršovalo. Jen místní pokoje nesou jisté atributy typické pro zaměření hotýlku – erotické plakáty namísto obvyklé výzdoby a nad širokou postelí, přes celý strop se klenoucí, obří zrcadlo. Přiznávám – tenthle nezvyklý pohled na sebe sama stál opravdu za to...! Jinak – pokud jde o pocit bezpečí, město je doslova v obklíčení ručních palných zbraní – nejen každý úřad, banka či obchodní dům, nýbrž i všechna ubytovací zařízení jsou tu pod dohledem ochranky ozbrojené brokovnicemi, v lepším případě i samopaly. Nevím, zda je dvanáctimiliónová Manila hříšným městem, ale trestů ve své historii už podstoupila mnoho – počínaje ničivým

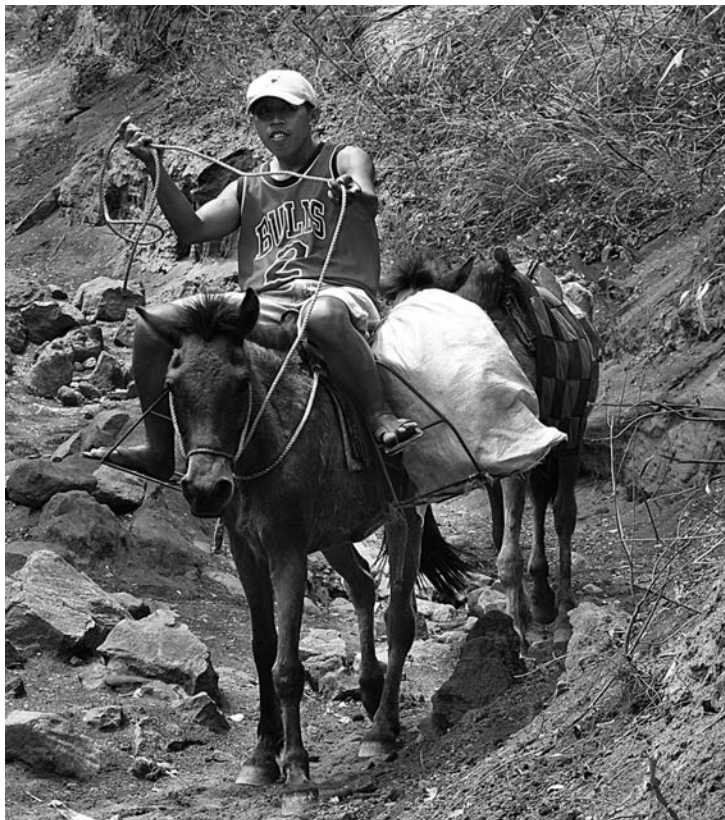
Těžký kalibr

zemětřesením v r. 1863, přes léta trvající japonskou okupaci, až po masivní bombardování Američany na konci II. světové války. I přes to, že byla Manila několikrát za sebou doslova zničena, najdete tu dnes všechno, co patří ke skutečným velkoměstům – pestrost i hluk, čtvrt plnou mrakodrapů (vždy ovšem s absencí třináctého patra!), supermoderní nákupní a zábavní centra, památkovou zónu Intramuros, pyšníci se původní koloniální architekturou, obrovské plochy slumů plných neskutečné bída, stejně jako rozlehlý Čínský hřbitov, připomínající svěbytné morbidní město, a především – všudypřítomný dusivý smog. Ten je, nade vše pochybnost, skutečným vládcem Manily. V ulicích je nepřehledný zmatek, který alespoň trochu kompenzuje funkce nadzemky. Ta se vine celou megapolí, od severu až k jihu. Samostatnou kapitolou dopravy jsou tzv. jeepneye – původně vy-

sloužila americká vojenská vozidla, která Filipínci zručně opravili, vtiskli jim originální pestrobarevný kolorit, a po léta s těmito designovanými krasavci provozují transport osob, zboží i domácího zvířectva. Jeepneye jezdí po svých vlastních trasách vyznačených na bocích vozů, přičemž ceny za svezení jsou opravdu lidové. Jízdné je zvykem posílat řetězcem rukou ostatních spolucestujících až dopředu, do kabiny řidiče, ten vám pak stejnou cestou vrací zpět drobné. A světe div se – přesto, že jsme takto cestovali mnohokrát, ani jednou se nás nikdo nepokusil ošidit...

Lekce vyzývavosti

Koňmo ke kaldeře

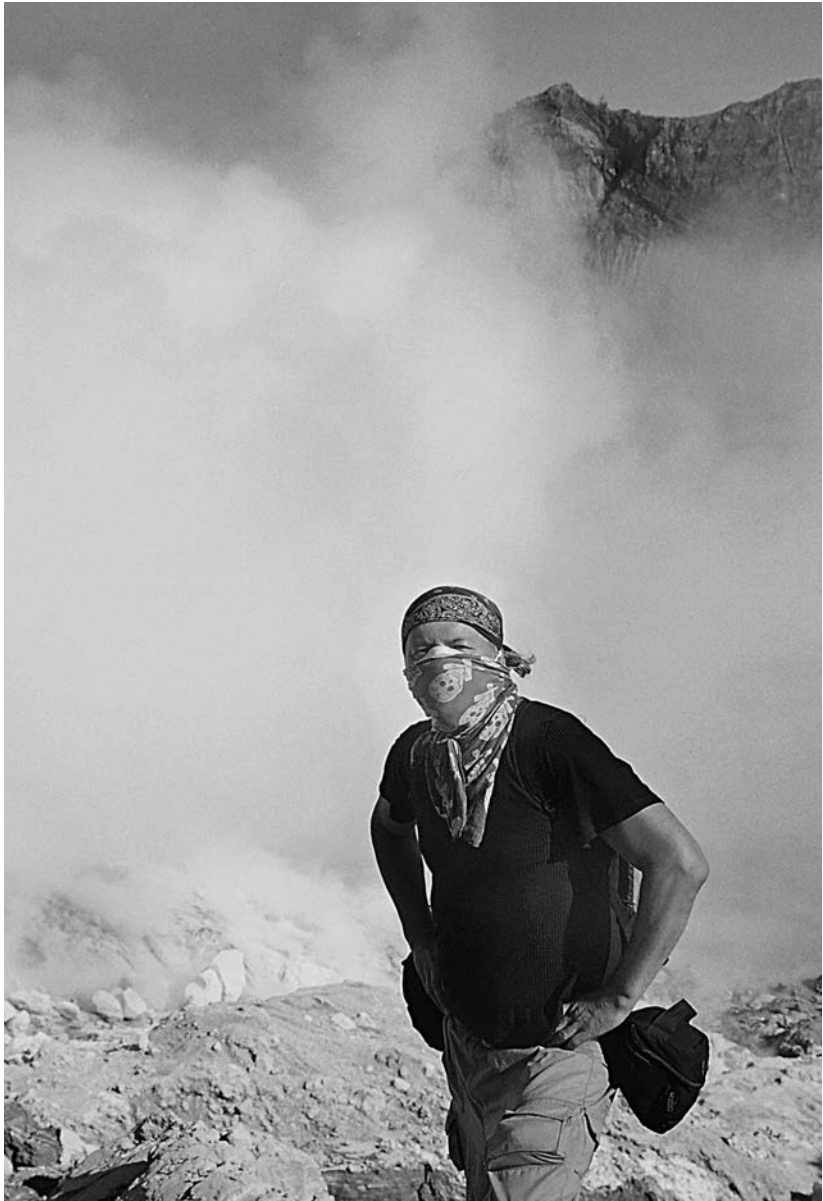
■ SOPEČNÝ OSTROV A OSTROVNÍ SOPKA

Po čtyřech dnech strávených v Manile, kdy jsme naplno ochutnali lesk i bídu zdejšího světa, se ještě alespoň na skok vydáváme do provincie Batangas. Cílem je 70 kilometrů vzdálená vulkanická hora Taal, jedna z desítek aktivních filipínských sopek. Jde o nejnižší, 320 metrů vysoký činný vulkán na světě. Městečko Talisay, které je nástupištěm ke zdolání sopečného kopce, je poklidným místem, kde najímáme loďku (tzv. bancou), nutnou k přeplutí rozlehlého jezera Taal. Právě v jeho středu leží zmíněný Volcano Island. Hrdě odmítáme dopravu na koňském

hřbetě a zvolna se ploužíme vzhůru. Slunce pálí a schovat se není kde. Úbočí jsou tu vyschlá na troud a každý krok zvedá oblaka prachu. Výšlap ale určitě stojí za to. Když dosupíte k vrcholu, otevře se vám pohled do obří kaldery vyplněné dalším jezerem, v němž místy viditelně probublávají vzlínající plyny. Pěšina vedoucí ostrou hranou po celém obvodu kráteru působí jako magnet a nalíčená past v jednom. Zápach sirovodíku a na dotek horká půda – jasně důkazy, že pod povrchem prehistorického vulkánu dosud žhne život. Celé je to vlastně dost kuriózní – ostrov Luzon s jezerem Taal... A v jezeře pak stejnojmenná sopka s vlastní vnitřní vodní plochou.

V baru odletové haly narychlo dopíjíme posledního San Miguela – pivo, provázející nás celou filipínskou anabází, abychom – už pár minut poté – nostalgicky zamávali okénkem startujícího boeingu vzdalující se ranveji manilského letiště.

Takže: „Bahala na – Co má se stát, se stane!“, jak0 zní oblíbené úsloví většiny Filipínců...

Na vlastní riziko

POHLEDNICE ZE SIRNÉHO PEKLA

Indonéská Jáva se svými 132 000 kilometry čtverečními a 120 miliony obyvatel – to už je vskutku pořádný ostrov... Zdaleka ho ovšem nereprezentuje pouze desetimiliónová megapole Jakarta plná rámusu a smogu, či naopak poklidně vyhlížející prastará královská města Surakarta a Yogyakarta, hinduistický chrámový komplex Prambanan, či Borobudur – snový skvost architektury z časů buddhismu (jen abych pojmenoval těch několik nejznámějších turistických taháků)...

Nikoho také nejspíš nepřekvapí, že na Jávě je k vidění nesku-tečně krásná příroda, ať už jde o vnitrozemí, nebo donekonečna se táhnoucí pobřežní části ostrova. Její samozřejmou součástí je i mnoho činných, nebo jen dočasně (a tedy zdánlivě) odpočívajících sopek – Gunung Merapi, Semeru, Bromo, Krakatau – a desítky dalších vulkánů... Každý z nich je pochopitelně svým způsobem originál s vlastním, neopakovatelným příběhem.

Zcela jednečné postavení mezi nimi ovšem zaujímá skoro 2 400 metrů vysoká hora Ijen – ani ne tak pro svou mohutnost či nějakou obzvlášť zlověstnou historii odkazující k minulosti – nýbrž tím, co permanentně skrývá na dně své kaldery.

Prakticky na dohled od nejvýchodnějšího bodu javánského pobřeží, tedy městečka Banyuwangi, které se přes úzký mořský kanál skoro dotýká výspy sousedního ostrova Bali, totiž leží prostor vzdáleně připomínající samotné Peklo. Samozřejmě, že ne Peklo skutečné (tak jak ho od dětství známe z říše pohádek), přesto jde ale o místo páchnoucí reálným nebezpečím – a především sírou. To je také, oč tu běží především – o přírodní sirné krystaly získávané hluboko ze dna kráteru díky otrocké práci námezdních dělníků. A právě osudy místních lidí z Kawah Ijen zůstávají už po desetiletí neodmyslitelně spjaty s tímhle jedovatě žlutým produktem – a to doslova na život a na smrt...

Byrokracie vládne i tady...

■ CESTA VZHŮRU

Prvním a zcela nezbytným krokem, který je třeba učinit, opusíte-li městečko Banyuwangi, je najít někoho, kdo vaši maličkost vyveze z podhůří nahoru na planinu, konkrétně ke kontrolnímu bodu s názvem Pos Palangan. Pokud se podaří zajistit (a posléze i náležitě zaplatit) vhodnou dopravu, čeká každého potenciálního zvědavce několikahodinová strastičná cesta vedoucí vzhůru do příkrého kopce. I když na čtyřech kolech – přesto tedy určitě ne pohodlně! Teprve teď pochopíte, proč se do výletu po krkolomné silnici nikdo z dopravců zrovna

dvakrát nehrnul. Vyjíždí se totiž prakticky od mořské hladiny a tak převýšení, které je nutno zvládnout, dělá dobrých 2 000 metrů. A terén je tu skutečně víc než náročný. Cestu nikdo nijak zvlášť neudrzuje, je samý výmol a o krajnici si můžete nechat leda tak zdát... Neustálé brzdění a přeřazování rychlostí, sezení v nepatřičném záklonu, stejně jako občasné nucené zastávky i další podobné lahůdky, to vše má k pohodovému transportu hodně daleko. Auta v této části ostrova většinou už na první pohled pamatují věky a tomu samozřejmě odpovídá také jejich technický stav. Všechno ale díkybohu jednou skončí – i tohle vrchařské martýrium.

Dodávka se konečně vyhoupne z poslední hrbolaté zatáčky a snad jako za odměnu vás ze všech stran, skoro naráz, obklopí kávové plantáže. Překvapení je to vskutku nečekané a hlavně – dokonalé! Pos Palangan je provizorní stanoviště, které slouží k základní kontrole pohybu ve zdejší lokalitě. Pár dřevěných domků s uniformovanými strážci, prodejna benzínu načepovaného do lahví od všeho možného a místo speciální prémie – skvostný výhled na zčásti zalesněný horský masiv.

Kemp na zdejší způsob

Teď už zbývá jen zaplatit požadovaný poplatek za vstup do oblasti, pečlivě přepsat veškeré údaje z pasů do ohmataného sešitu a poté vyrazit směrem k deset kilometrů vzdálené vesnici Pal Tuding. Právě tady totiž najdeme výchozí bod pro výpravu ke kráterovému jezeru Kawah Ijen.

■ **PODVEČERNÍ INTERMEZZO**

V Pal Tuding je něco jako tábořiště, které se rozkládá hned vedle kanceláře Národního parku. Jde vlastně o zanedbanou louku, řídce obestavenou pár dřevěnými baráky. Možnost placeného ubytování „pod střechou“ je prozřetelnější striktně odmítnout, přítomnost štěrnic a jim podobné havěti je totiž zřejmá už na první pohled. Jako často předtím (a potom) platí, že není nad vlastní spacák. Snad jedinou trochu použitelnou záležitostí tak zůstává místní bistýrko, lépe řečeno jídelna s honosným názvem Café Edelwys. Nějaké ty nápoje a teplá polévka – dost chudá nabídka, v tomhle zapadlém koutě je to ale víc, než si lze vůbec přát.

Výsledek celodenní práce

Jak tak brouzdám kolem dokola prkenných chalup, objevím dole u silnice boudu, nebo spíš srub, obklopený několika provizorními přístřešky. Vpředu na malém udusaném prostranství se povaluje halda prázdných košů a o kus dál, vyrovnány v řadách, várky ostře žlutých sirných krystalů připravené k odvozu do zpracovatelské fabriky. Dnešní celodenní produkce...

„Tohle bude určitě odpočívárna těžařů síry,“ napadá mi.

Opatrně odhrnu pytel z hrubé jutoviny, který supluje vchodové dveře. Chvilí nevidím nic, jen černotu s občasnými průsvity slunce, prorážejícími škvírami mezi kulatinami. Když oči trochu přivyknou šeru, rozeznám siluety několika postav, posedávajících na hrubě stlučených palandách. Zařízení veškeré žádné – pár starých dek, igelitky s osobními věcmi rozvěšené po hřebíkách a plastové lahve s vodou – nic nepotřebného se tu nenajde...

„Selamat sore,“ vytlačím ze sebe pozdně odpolední pozdrav, přičemž se snažím dešifrovat alespoň něco z obličejů, které mne ze tmy zvědavě pozorují.

„Selamat satany. Anda dari mana?“ zamručí ten, co je nejbliž, a ani se přitom nepohne.

Tuhle otázku znám moc dobře, opakuje se totiž každý den, prakticky donekonečna.

„Republik Ceko, Eropah,“ zadrmlím proto obvyklou formulku – ale je mi jasné, že jde jen o zdvořilostní konverzaci. Pojem „střed Evropy“ je přece pro místní lidi stejně tak vzdálený, jako třeba Mars. Raději vytahuju z kapsy balíček cigaret (mezinárodně uznávaný a osvědčený komunikátor) a pokouším se posunkovou řečí zjistit nějaké podrobnosti k naší zítřejší plánované cestě nahoru k vulkánu. Tady v Indonésii jsou všichni muži „boleh merokok“ (kuřáci) a tím pádem je krabička vzápětí skoro prázdná. Za odměnu se dozvídám, že ke kráteru je lepší vyrazit už před rozbřeskem, dřív než se otočí vítr nesoucí ze dna jedovaté výpary. Navíc mi tihle síroví permoníci slibují, že se za námi někdo z nich možná večer na tábořišti zastaví – prý „na kus řeči“.

Teď je ještě čeká nakládka nahromaděného materiálu na korbu auta, a většinu také odjezd do blízkého Lieinu, kde ti z huře dostupných vesnic přes týden obvykle přespávají.

Noční nebe dýchá poklidem a souhvězdí ostře vystupují z černomodré temnoty, stačí jen natáhnout ruku a utrhnout si. Plamen svíčky mihotavě problikává a odkrývá podivné stínové divadlo, to jak poslední paběrky domácích alkoholových zásob kolují z ruky do ruky a pomalu ale jistě berou za své... Fakt těžká romantika! Sedíme v půlkruhu a lenivě plkáme o všem možném, hlavně o zítřku. Když pak mimoděčně zvedneme hlavy, úplně se lekneme – těsně za námi tiše postává drobná figura v gumákách, odshora až dolů zabalená do kostkované deky.

„Á... pan velvyslanec!“ rozesměju se patrně trochu nepatřičně.

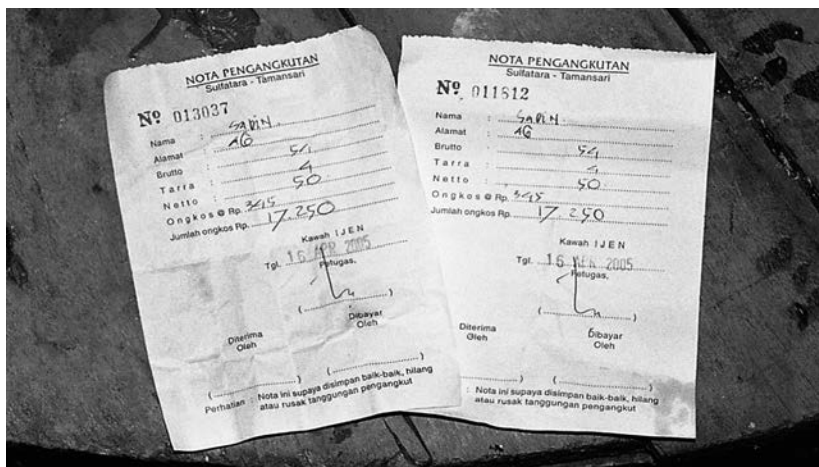
Chvilku to vypadá, že postava zmizí tak rychle, jak se zjevila, potom ale na stole uvidí otevřenou krabku cigár a rázem je po ostychu.

„Djaduk...“ píchne se prstem do prsou a zakření se.

Poznávám v něm jednoho z chlapíků z mé odpolední návštěvy těžařské chatky. Může mu být něco málo přes čtyřicet, ale jeho obličej vypovídá o celoživotní dřině. Těžko bych si tenhle věk tipnul, kdyby ho sám od sebe později nezmínil. Vypadá totiž minimálně na šedesát. Kouří mlčky cigaretu za cigaretou – jen když k němu doputuje lahev, opatrně usrkne a pak namísto poděkování neznatelně kývne hlavou.

„Bagus – bagus...“ (dobrý, moc dobrý), vydá zvuk, jako zkušený břichomluvec.

S blížící se půlnocí se přece jen trochu rozpovídá. Pokoušíme se porozumět, ale jde to těžko. Teprve pomocí obrázkového písma nacházíme společnou řeč. Na Kawah Ijen dojíždí Djaduk už desátým rokem. Vždycky půl měsíce práce, a pak čtrnáct dnů doma v nedaleké vesnici. Střídají se tu dvě směny čítající dohromady ke stovce chlapů. Traduje se, že někteří pracanti docházejí do sírného dolu i po mnoho desítek let. Tomu se při té rasovině ani nechce věřit. Nejspíš jde o výjimky potvrzující pravidlo.

Mizivá odměna

„... už to není, co bývalo, před pár lety jsem si klidně mohl na záda hodit 80 kilo a nic se nedělo. A to jsem šel někdy i třikrát za den! Teď si napodruhý naložím s bídou padesátku a jsem rád, když dojdou dolů, už mi to zkrátka nechodí jako dřív,“ povzdechne si rezignovaně sírař a snad aby dodal váhu svým slovům, vyloví odněkud z hloubi kostičkovaného kokonu hrst starých potvrzenek.

Černé na bílém tady stojí: padesát kilo nákladu = 17 250 indonéských rupií. To je bratru nějakých čtyřicet korun českých za tříkilometrový výstup na kopec, spuštění se do jedovaté kaldery, nabrání síry a potom se závažím na zádech prudkým skalnatým padákem vzhůru a znovu ještě ony původní tři kiláky, zpět dolů k silnici.

Neuvěřitelné!

Někdy k jedné ráno se rozcházíme – Djaduk odchází spát do prkenné odpočivárny, já se ukládám na verandě polorozbořeného stavení.

I když mi únavou padají víčka, nemůžu usnout. Jako by tu krásnou, hvězdami naplněnou noc překrylo mračno nějaké těžko pochopitelné a extra drsné reality.

■ PÁTERNOSTER

I když jsme si svatosvatě slíbili, že ráno vstaneme za rozbřesku, abychom se vydali nahoru ke kráteru spolu s prvními síraři, snad díky vypitému alkoholu se nám to zadařilo až někdy kolem osmé. Překotně pakujeme, cpeme do kapes nějaké sušenky a narychlo vyrážíme do světa...

Z nocležiště v Pal Tudingu vede cesta nejprve lesem, směrem na severovýchod. Její začátek je široký a dobře schůdný. Po půlhodině zahřívací chůze se ale z ničeho nic změní na pěšinu, stoupající do prudkého kopce. Za další hodku chůze zalesněným terénem se konečně objevuje nějaká stavba. Je to ovšem jen budova monitorovací stanice. Před lety sem společnost, která důl provozuje, umístila vážní systém, zjišťující přesnou hmotnost transportovaných košů se sírou. Tenhle jednoduchý (a určitě už hodně pamatující) přístroj je jakýmsi hrdlem, skrz nějž musí projít všichni nosiči i s nákladem. Tady se vše pečlivě zapíše a poté dohlížitel vydá nádeníkovi stvrzenku, která na konci dne poslouží k proplacení oněch neuvěřitelně horentních částek.

Kroutíme se v nekonečných zatáčkách stále dál a dál, a hlavně vzhůru. Stromy teď už skoro úplně zmizely a otevřel se tak pohled do otevřené krajiny. Jsme v obklíčení kopců a lze se jen dohadovat, který z nich je – a nebo časem teprve bude – další potenciální sopkou...

Z ranní mlhy se proti nám vynořují shrbené siluety nosičů, kteří už stihli v kaldeře naložit svou první várku a teď táhnou koše se sirnými deskami dolů k vážní budce. Malí vyhublí mužičci s tmavými obličejí, oblečení do starých reklamních triček a flanelových košil bez knoflíků, někteří jen naboso v sandálech, jiní obuti do gumových holinek – cupitají z kopce zvláštní hou-pavou chůzí, vytříbenou letitými zkušenostmi a odžitou praxí. Vahadla se jim na rameni skoro nepohnou, natož aby se nebezpečně rozhoupala. Když vás míjejí, máte podle jejich soustředěného výrazu dojem, že jsou duchem někde mimo. Vzbuzuje to zvláštní respekt.

Mezisklad

O to víc snad každého překvapí nenucená otázka, cezená koutkem úst: „Rokok, rokok?“

Tázavým pohledem spojeným s výmluvným gestem dávají jasně najevo, že je to prosba o cigárko.

„Kretek!“ odpovím a tahám z vesty paklík Garamek (Gudang Garam jsou hřebíčkové cigarety místní proveniencie, balené po 12 kusech), dvě z nich mu podám a hned nato mačkám spoušť foťáku.

Využít té mikropauzy je přece moje svatá povinnost.

Ani na moment ho to nerozhodí, jen natáhne ruku a dalším jasně srozumitelným pohybem si řekne o drobáky. Poučen zkušenějšími mám v kapse už dopředu připravený paklík rupií. Kupodivu mi těch peněz není ani trochu líto – tedy, ne že bych oplýval nějakým bohatstvím (dvouměsíční cesta se pomalu chýlí ke konci a kapesné se už dávno rozkutálelo), ale tady je přece míra potřeby více než zřejmá.

Krátká chvíle odpočinku je u konce – chlapík se zašklebí, narovná zkřivená záda, pak přehodí náklad z jednoho ramene na druhé a za malou chvíli, bez ohlednutí, zmizí za nejbližší

zatáčkou. Vzápětí mne už míjejí další a další nosiči obtěžkaní kaskádami žlutého břemene – skoro jim ani nestačím uhýbat z cesty.

„Živoucí páternoster v praxi,“ přejde mi z ničeho nic přes rozum a ani sám pořádně nevím, zda mám na mysli technický vynález donekonečna se pohybujícího výtahu, či ozvuk oné důvěrně známé křesťanské modlitby.

■ ZELENAKAVÉ OKO DUCHA SOPKY

Podle prastaré legendy je sirné jezero ukryté na dně kaldery Kawah Ijen ostražitým okem Ducha sopky. Něco na tom nejspíš bude, pokud měl ovšem místní Vládce a Pán hory důvod k těm nejjedovatějším pohledům, jaké si vůbec lze představit.

Tekutina v jezeře, alespoň podle opakovaných měření řady nezávislých odborníků, je totiž tou nejkyselejší jezerní vodou, jakou lze v přírodě najít. Jedná se zkrátka o čistý vitriol, neboli

Vážní zařízení – měřítko úspěšnosti

– řečeno všem důvěrně známou školní terminologií – o koncentrovanou H_2SO_4 . Samotné jezero vzniklo, když fumaroly (tj. zřídla plynů sopečného původu) přeměnily část horniny Kawah Ijenu na jíl, ten pak sjel dolů, dokonale utěsnil všechny skuliny a vytvořil zde nepropustné dno. Tahle nádrž je totiž něco jako přírodní srážkoměr. Jímku posléze naplnily opakující se deště a fumaroly obsahující oxidy síry začaly přeměňovat sladkou vodu na stále hutnější kyselinu sírovou. Dvě stě metrů hluboké jezero je zadržováno malou hrází na severní straně vulkánu a jeho obsah tvoří až 36 miliónů m^3 tekutiny. Je tedy nejen nejkoncentrovanějším a nejstarším, nýbrž i největším sirným jezezem svého druhu na celém světě.

Tam, kde se skály mírně svažují, vytéká malý potok nasycený oxidy síry. Jeho okolí kupodivu zarůstá bujnou vegetací. Zdejšími kapradinám zřejmě kyselá výživa více než svědčí. A není divu – v podobných podmínkách přece kdysi pravděpodobně vznikal i život na naší planetě.

Když prostor před časem zkoumali vědci z Francie, nabírali tu vzorky z gumového člunu a pouze ve speciálních rukavicích. Testy, které provedli, jen potvrdily očekávanou skutečnost, že se jedná o mnohonásobně vyšší kyselost vody než je v podobných případech obvyklé (klasické hodnoty bývají na úrovni cca 0,41 pH).

Mimochodem – tahle sopka není žádný svatoušek...

Během posledních dvou století mnohokrát explodovala a jedovatá oblaka tu i nemilosrdně zabíjela. Naposled, tedy zhruba před dvaceti roky, jim padlo za oběť pětadvacet dělníků.

A ještě snad trocha poezie v závěru téhle krátké kapitoly – při bližším pohledu na satelitní snímky (<http://maps.google.cz>) se na rozdíl od všech okolních sopečných kalder zbarvených do hnědo-oranžova jeví kruhový profil kráteru Ijen jako nějaký skvostně vyhlížející, tyrkysový šperk.

Zlověstný Duch se zelenkavým okem tedy může být nadmíru spokojen – zdánlivě je totiž všechno v pořádku.

Shůry k lidskému utrpení opravdu nikdo nedohlédne.

■ VAZALOVÉ PEKLA

Konečně se kopec srovnává a moje nohy se dotknou ploché holé skály. Jsem nahoře...! Jedinými známkami života v jinak mrtvé krajině jsou trsy zakrslých lišejníků.

„Trochu jak snová měsíční krajina,“ napadne mi při pohledu na zčernalá, jakoby ohořelá torza kmenů horské kleče, rozsetá kolem a připomínající prastaré animistické pohřebiště. I přesto, že znám tenhle kus cesty z fotek, trojrozměrná realita mne dostane do kolen.

Než dojdu k samotnému útesu, musím se vyhnout několika cedulím přísně zapovídajícím přístup. Nápisů jsou tu vyvedeny dokonce i v angličtině. Když pak dorazím k hraně kráteru a přímo pod sebou uvidím 200 metrů vzdálenou hladinu jezera, lehce zalapám po dechu – jistě také údivem, především ale proto, že silný pukavčitý zápach stoupající z jícnu by nenechal v klidu snad ani vůdce tlupy smrdutých oposumů.

Chvilí se opravdu vážně rozmyšlím, jestli chci skutečně sestoupit dolů, do čadící pekelné propasti. Slyšel jsem totiž až příliš mnoho historek o tom, kolik života dokáže v tomhle zabitěm prostředí ubrat netrénovanému organismu podobný exkurs. Resumé je ovšem už dávno dopředu jasné – nakonec, proč bych sem (stejně, jako mnoho dalších dobrodruhů a zvědavců) jinak jezdil, že...?!?

Lovím z báglu jednoduchý protiprachový respirátor, který s sebou vláčím celou dobu a kombinuju ho s šátkem, uvázaným na „banditský způsob“. Snad to bude stačit!

Cesta dolů se hadovitě vine a já začínám opatrně slézat, balvan po balvanu. Kamenitá pěšina vypadá odsud seshora jako bizarní zmenšenina Karakoram highway. Od jezera se co chvíli vyvalí oblak mléčně bílé páchnoucí mlhoviny a donutí mne ke kašli – uvědomím si, že tu už ne jeden fotograf přišel o svůj přístroj díky agresivním sirným plynům, a tak mezi jednotlivými snímky strkám instinktivně fotoaparát pod bundu. Proti mně stoupá pravidelným vyrovnaným tempem další várka nosičů, v každé druhé serpentíně se muži na kratičký moment zastaví,

opřou zatěžkané vahadlo o kameny, aby zas vzápětí supěli dál. Děsivá „soumařina“ hodná Dantova pera...

Až dolů, na dno, má cesta trvat zhruba 40 minut. Teprve někdy v druhé třetině sestupu začnu, i přes hustou clonu kouře, rozeznávat v hloubce pod sebou typicky žluté sírné plochy a vzápětí uvidím také několik postav, kutících cosi poblíž jezerního břehu. Z úbočí kráteru se k nim z různých stran plazí staré potrubí zhnědlé rzi, vyrůstající na několika místech přímo ze země. Rourami o půlmetrovém průměru tu z útrob sopky tryskají horké sírné plyny – solfatáry, které při kontaktu se vzduchem chladnou (z původních 200 °C na teplotu okolí), kondenzací se mění v oranžovou kapalinu, a posléze i v krystalickou hmotu ostře žluté barvy.

Vpravdě pekelná kuchyně s neméně ďábelskými specialitami...

A vaří se v ní už pěkně dlouho!

Zdejší obrovské zásoby síry byly sice poprvé objeveny už koncem osmnáctého století, nicméně minerály nasycený plyn valící se ze skalních štěrbin se zdařilo zkrotit až Holanďanům. Právě

Balanc na hřebenu hory

oni tady v Kawah Ijen (v padesátých letech 20. století) nainstalovali potrubí, které výrony žhavých par usměrňuje dodnes. Od té doby se toho, alespoň jde-li o techniku využívání dolu, mnoho nezměnilo. Činnost sice nyní provozuje soukromá indonéská firma, pro dělníky ovšem bohužel zůstává vše při starém. Samozřejmě nemluvíme pouze o výdělčích – jde i o absenci základních ochranných pomůcek či o bezpečnost práce. Tahle témata jsou tu ale zcela prázdnými pojmy! Zdejšími nosičům síry tak nezbývá, než uvěřit osvědčeným a lety prověřeným receptům a vzdorovat naleptávání organismu kupříkladu pitím kvanta litrů vody denně. Z těla jsou totiž jedovaté oxidy síry nejlépe vyplavovány právě procesem močení. Výdobytkem poslední doby je také tzv. „fasunk“ litru mléka na osobu a týden – ovšem vzhledem k obrovské zátěži sírařů se tahle aktivita jeví jen jako velice chatrná náplast.

Kráter hory Ijen každodenně vyprodukuje až 10 tun čisté síry, z toho 5–7 tun se vždy vytěží a vynosí do údolí. Pokud jde o způsob těžby, postupy jsou víc než primitivní. V místech, kde ústí potrubí s kondenzátem, čekají dělníci na nové přírůstky. Kovovými tyčemi ulamují ještě teplé kusy sirných bloků a následně je pak holýma rukama pečlivě skládají do připravených košů, podepíraných kvůli stabilitě vyřazenými kusy potrubí. Váha každé jednotlivé várky je individuální – liší se podle věku, zkušeností i momentálního zdravotního stavu nosiče – obvykle to bývá něco mezi 50–80 kilogramy.

... obočí i vlasy nádeníků pracujících dole u jezera se třpytí sirnými krystalky a vzdáleně tak připomínají indonéské rituální masky – jejich obličej, napůl skryté za vlhkými hadry, ale nevyjadřují žádnou zvláštní emoci – spíš soustředěnost. A i když tomu lze jen stěží uvěřit – čím dál víc nabývám dojmu, jako by pro ně tenhle druh práce nebyl oním hrozivě vyhlížejícím údělem, který je postupně uvazuje Peklu, nýbrž naprostou a čistou samozřejmostí...

Patrně skoro každého napadne logická otázka: kde že se na tak šílenou robotu berou stále nové a nové pracovní síly? Rekrú-

tují se samozřejmě především z vesnic ležících v širokém okolí lokality Ijen.

A jak to, že domorodce neodradí obrovské riziko plynoucí z této činnosti, a že jejich konečné rozhodování neovlivňuje dokonce ani reálná hrozba úmrtí – ať už jde o možnost smrtelných úrazů při havárii zařízení, nenadálou erupční aktivitu vulkánu, nebo „pouze“ o důsledky dlouhodobě narušovaného zdraví (nejčastěji se jedná o plicní edémy!)?

I tato odpověď je až překvapivě prostá – většina z nich si je totiž problémů alespoň zčásti vědoma – nicméně těžbou a transportem síry si jsou schopni vydělat mnohem víc, než kdyby někde v údolí soustavně dřeli při obdělávání zemědělské půdy. Přitom mzda, za niž místní „sírari“ ve vulkánu pracují, je – alespoň měřeno perspektivou Evropana – zanedbatelně nízká... Jedna věc je jistá – zatímco jednou rukou Kawah Ijen lidem obživu podává, tou druhou je vzápětí zcela nekompromisně rdousí...

Jedovaté závaží

Přísný zákaz vstupu

■ EPILOG

Plahočím se zpátky strmým a kamenitým srázem. Ty necelé dvě hodiny stoupaní jsou fakt děs! Při kontaktu s plyny se vlhkost v krku i očích zvolna mění v kyselinu sírovou, sliznice pálí, škrábe a dochází mi dech. Posledních pár metrů jdu skoro poslepu. Konečně minu okraj kráteru, ucítím jakžtakž čerstvé povětří a zmocní se mě nekonečná úleva. Když se pak ohlédnu, jako bych zdola uslyšel výbuch smíchu – nejspíš se mi ale jen něco zdálo. Nebo snad ne???

„Díky, jednou stačilo!“ zamumlám nahlas interní sebezaklínadlo proti silám pekelným a po chvíli zaslouženého odpočinku vyrazím směr údolí.

Poslední dvě – tři zákruty cesty... a vzápětí už se přede mnou vynoří silueta základny. I dnes, stejně jako každý jiný den, odsud nákladáky odvezou plnou korbu těžce vydobyté síry, aby byla využita při bělení třtinového cukru, k výrobě výbušnin či pro potřeby chemického a farmaceutického průmyslu.